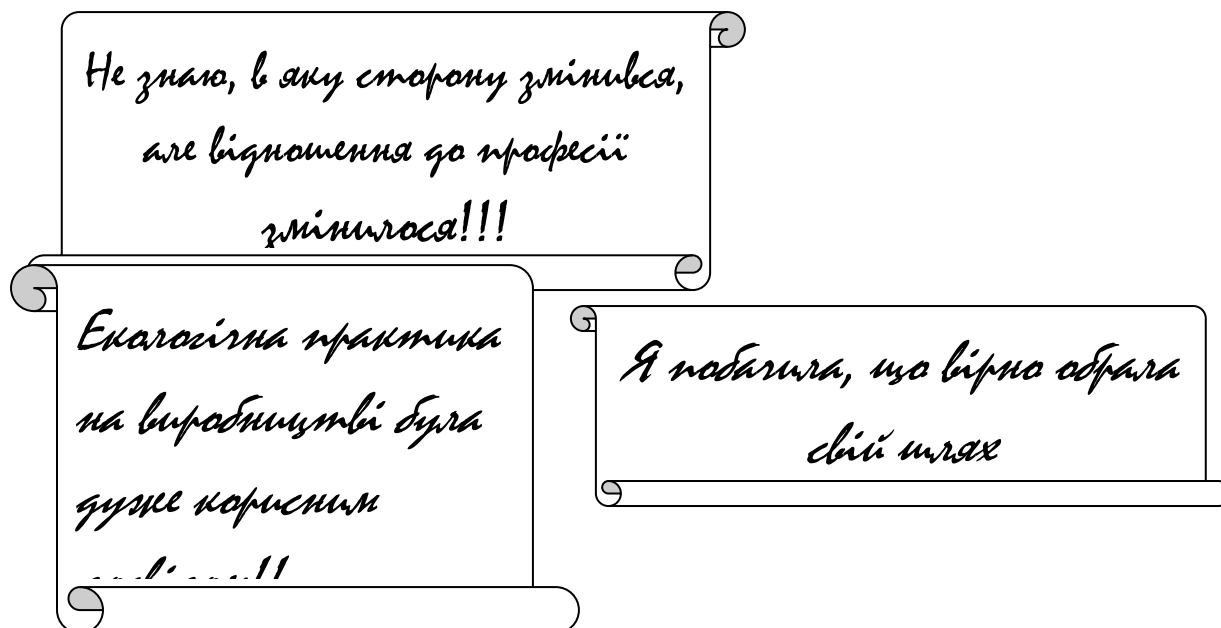

студента за практику є подання письмового звіту, підписаного і оціненого безпосередньо керівником від бази практики, захист звіту з практики набуває форм семінару, на якому лунають слова, які засвідчують важливість екологічної практики на виробництві як виробничої практики, де набуті знання та сформовані вміння отримують практичне застосування:

Оволодіння передбаченими програмами навчального плану спеціальності «Екологія» знаннями, вміннями й навиками в сукупності з можливістю їх апробації сприяють формуванню фаховості, а в майбутньому є запорукою формування професійної компетентності, професійного зростання. Якщо взяти до уваги, що професійна компетентність еколога за Ю. В. Рибалко, забезпечується сформованістю її складових компонентів – мотиваційного, змістового, особистісного і діяльнісного, то значення і роль екологічної практики визначається формуванням усіх з вище означених складових, а особливо – діяльнісного, який складається з професійних вмінь, оволодіння екологічними технологіями та екологічним управлінням. Завдяки своїй практичній спрямованості екологічна практика на виробництві є невід’ємною складовою забезпечення якості вищої освіти – «сукупності якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства (ЗУ «Про вищу освіту» від 17.01.2002 за № 2984-III). У підсумку проходження екологічної практики на виробництві слугує формуванню ефективних локальних систем забезпечення якості вищої освіти в університеті.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ЛАНДШАФТНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЕКОЛОГІЯ» У ТНПУ ІМ. В. ГНАТЮКА

Стецько Н.П.

Stetzko@gmail.com.

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, Україна

The report deals with the peculiarities of conducting educational, field landscape and ecological practices. The relevance of applied field research, scientific applications for solving environmental problems in the environment is substantiated.

Key words: *ecology, landscape-ecological practice, natural complexes, geosystem, recreational landscapes, rivers, national Natural Park.*

Проведення екологічних практик передбачає застосування новітніх технологій сучасної екологічної науки. Безлімітне використання природних ресурсів сприяє геоекологічній кризі у регіонах. Питання використання природних ресурсів є важливим у системі «людина-природа». У результаті нераціонального природокористування, збільшення техногенних впливів та активізації геологічних процесів у навколишньому середовищі, погіршується стан компонентів геосистем, а також довкілля життєдіяльності людини.

Ландшафтно-екологічна практика - необхідна ланка в підготовці фахівців екологів та охорони навколишнього середовища. Сучасний фахівець еколог повинен володіти комплексом теоретичних знань про довкілля, а також вміти на конкретних прикладах свого краю застосовувати ці знання на практиці. Запропонований вид практики підводить студентів до повного розуміння різнобічних зв'язків, які існують між окремими компонентами у ландшафтах, їх складної просторової диференціації, а також в антропогенно змінених ландшафтах.

Метою ландшафтно-екологічної практики є закріплення теоретичних знань із курсу з ландшафтної екології. Польова практика створює необхідні теоретико-методичні основи для засвоєння геоекологічних знань, які будуть необхідні фахівцеві екологу:

- при виділенні геоекосистем різних типів, за походженням, генезисом, складністю будови;

- аналізу відношень між суб'єктом і середовищем;

- з'ясуванні механізмів утворення геоекосистем;

- визначенні й оцінці екологічних станів геоекосистем та їх складових;

- при складанні характеристики геоекосистем і екологічних процесів;

- здійсненні геоекологічного районування;

- створенні геоекологічних карт різного змісту та призначення;

- використанні методів геоекологічних досліджень на практиці;

- збиранні польової емпіричної інформації та її обробки в камеральних умовах;

- проведенні прикладних геоекологічних досліджень;

- проведенні екологічних стежинок, екскурсій та експедицій.

Порушені ландшафти, мало порушені та природні ландшафти (у порівнянні) яскраво ілюструють сучасні екологічні процеси і на їх прикладі порівняно просто можна вивчати геоекосистеми, проводити геоекологічне районування та картографування, практично застосовувати теоретичні знання.

Проведення ландшафтно-екологічної практики вимагає визначення місця польових досліджень, які б відповідали змісту їх проведення. Об'єктами таких вивчень можуть бути місцеві та регіональні класи і типи ландшафтів в тому числі і порушенні ландшафти які є типовими в Україні – кар'єри, відвали, провали, водосховища і хвостосховища різного роду гірничо-промислові підприємства, селитебні та сільськогосподарські місцевості, безліч смітників і транспортних комунікацій, рекреаційні ландшафти та ін. Такі практики дають можливість студентам оволодіти, методиками польових геоекологічних досліджень, розвивати геосистемне та екологічне мислення, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в природі при вивченні геоекосистем, робити конкретно-наукові, прикладні, теоретичні висновки та узагальнення.

Організовані нині режимні спостереження за станом природних компонентів мають в основному екологічну спрямованість: забруднення атмосфери, поверхневих й підземних

вод та ін. Однак будь-яка територія володіє природною ємністю. Для господарського освоєння вона має межі, які визначаються не лише її площею, а її геоєкологічним станом. В умовах відсутності відповідних нормативних документів, що забезпечують комплексну оцінку території, є потреба у розробці її методичних основ.

Методологічною основою для розробки комплексного підходу є геосистемний принцип, який найкраще підходить для вивчення проблем взаємодії людина - природа. При розробці цієї методики автором використаний власний досвід виконання таких робіт, а також діючі нормативно – методичні документи. Ці розробки апробовані на рівнинних територіях України.

Загальні положення цієї методики спрямовані для методичного забезпечення геоєкологічних оцінок (сучасної, прогнозної, ретростабільної) територій регіонів. На основі геоєкологічних оцінок здійснюється планування розвитку територій й розробка програм їх реабілітації, регламентації господарської діяльності, геоєкологічного моніторингу.

Геоєкологічна оцінка відображає результат взаємодії природи й суспільства. Об'єктом геоєкологічного дослідження є складні багатокомпонентні природні (геосистеми) і природні-техногенні системи, у яких проходять не лише природні зв'язки, але і зв'язки типу ” людина – природа система – людина ”.

На відміну від інших видів польових практик, ландшафтно-екологічна не вимагає непорушеної природи, навпаки, саме на значно антропогенізованих ділянках можна достатньо добре реалізувати мету та зміст практики.

Важливим етапом є послідовність проведення ландшафтно-екологічних досліджень, для повного розуміння причини змін та деградації довкілля, виокремлення дії природних процесів і людського фактору. Ця навчальна практика проводиться у студентів які навчаються на 3 курсі спеціальності «Екологія», і є продовженням теоретичних курсів: «Ландшафтознавство», «Ґрунтознавство», «Метеорологія і кліматологія», «Ландшафтна екологія». Навчальна ландшафтно-екологічна практика дає змогу застосовувати знання та вміння, отримані в процесі вивчення природничих дисциплін. Дослідження ландшафтів у польових умовах є важливим етапом у розумінні природних систем. Важливим аспектом професійної підготовки студента-еколога є навчальні польові практики, в основу яких покладено вивчення взаємозв'язку природних компонентів на локальному рівні геосистем.

Першим об'єктом дослідження (перший змістовий модуль) є природний ландшафт, який складається з дрібніших природних комплексів: фацій, урочищ, місцевостей (ярів і балок, горбів, потічків і озерець). Вивчення рельєфу, мікроклімату, ґрунту, природної біоти, відбувається в межах заповідних об'єктів: «Шацький національний природний парк», національний природний парк «Дністровський каньйон».

Другим об'єктом дослідження (другий змістовий модуль) є гідросистеми різні за походженням (штучні, природні). Функціонально-генетичне вивчення поверхневої водної геосистеми та її середовища. Виявлення джерел забруднення, проведення візуального тестування екологічного стану водного об'єкта, розробка прикладних заходів, які можуть бути використані в районі практики та спрямовані на покращення екостану поверхневих вод. Студенти мають змогу досліджувати Шацькі озера: Світязь, Пісочне, Кримне та ін., Тернопільське водосховище, річки: Серет, Дністер, Західний Буг, Турія.

Третім об'єктом дослідження (третій змістовий модуль) є екологічний стан довкілля навколо промислових об'єктів. Зміни елементів ландшафту під впливом антропогенного навантаження, спостереження за станом і змінами на рівні поверхневих та підземних вод, ґрунтів, біоти, атмосферного повітря. Такими підприємствами (промисловими, агропромисловими), де проводилась практика були:

- шахта «Межирічанська», яка належить до Львівсько-Волинського вугільного басейну;

- підприємство «Агропродсервіс» - українське підприємство в агропромисловому секторі. Об'єднує 22 господарства у Тернопільській, Івано-Франківській, Львівській та Херсонській областях, які займаються рослинництвом, тваринництвом, птахівництвом, насінництвом, працюють у сфері послуг (збір та сушіння зерна);

- ТОВ «СЕ Борднетце-Україна» - виробник кабельно-провідникової продукції для концерну «Фольксваген». Засновником ТОВ «СЕ Борднетце-Україна» є японська компанія «Сумітомо Електрик» (Sumitomo Electric Bordnetze) - провідний світовий виробник кабельної продукції.

Четвертий об'єкт дослідження (четвертий змістовий модуль) це геоекологічне обстеження промислових і побутових смітників. Огляд і опис звалищ, встановлення зв'язків між звалищем і його довкіллям, розробка пропозицій щодо оптимізації звалищ та обмеження їх негативного впливу. Об'єктом дослідження є сміттєзвалище твердих побутових відходів поблизу с. Малашівці, куди привозять сміття з міста Тернополя.

П'ятий об'єкт дослідження рекреаційна територія (п'ятий змістовий модуль). Встановлення ступеня рекреаційного навантаження, на природні ресурси, пропозиції та обґрунтування оптимізаційних рекомендацій щодо поліпшення якості рекреаційних ландшафтів. Рекреаційне природокористування на території «Шацького національного природного парку», національного природного парку «Дністровський каньйон», паркові зони міста Тернополя.

Підсумком ландшафтно-екологічної практики є представлений робочий зошит (щоденник) студента та загальний звіт.

Навчальна польова практика з ландшафтної екології є важливим елементом у підготовці фахівця еколога, яка дає змогу застосовувати знання та вміння здобуті у процесі навчання. Методичні засади організації ландшафтно-екологічної навчальної практики формують у студентів-екологів ландшафтно-екологічні компетентності, що є якісною характеристикою висококваліфікованого випускника й дозволяють йому бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці.

Висновки.

1. При дослідженні екологічних проблем територій під час проведення практик за основу взято теоретичні положення геоекологічної науки.

2. Дослідження територій - складний, різноплановий процес, для нього необхідне застосування загальнонаукових і спеціальних еколого-географічних методів і підходів (системний підхід, статистичне, математичне і картографічне моделювання, польових досліджень, літературний та ін.).

3. Вивчення оцінки геоекологічних проблем складається з таких етапів:

- аналіз загального екологічного стану;
- здійснення оцінки геоекологічної стабільності.

Перелік використаних джерел:

1. Географічна енциклопедія України: В 3-х т. / Ред. кол.: ... О. М. Маринич (відповід. ред.) та ін. - К.: Українська Радянська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1990. - т. 2: З-О. - 480 с.

2. Геренчук К. І., Раковська Е. М., Топчієв О. Г. Польові географічні дослідження. - Львів: Вища пік., 1975. - 248 с.

3. Жупанський Я. І., Сухий П. О., Круль В. П. Програма виробничої практики і методичні вказівки по вивченню, збиранню та опрацюванню інформації з географічного краєзнавства адміністративного району. - Чернівці: ЧДУ, 1992.-20с.

4. Заикова В.Г., Минакова Т.Б. Геоэкологическая оценка территории. М.: Наука, 2005. – 319 с.

6. Топчієв О.Г. Суспільно – географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навч. посіб. – Одеса: Астопринт, 2005. - 632 с.